

СТИГМАТА НА ПСИХИЧНАТА БОЛЕСТ И НЕЙНОТО ОТРАЖЕНИЕ ВЪРХУ БЛИЗКИТЕ НА НОСИТЕЛИТЕ НА БОЛЕСТТА

Д. Ламбрева

Д. Ламбрева

Катедра „Здравни грижи”,
Факултет по обществено здраве, МУ – София

Резюме: Проблемите на семействата и близките, които се грижат за психично болен роднина, са многобройни. В основата на тези проблеми стоят стигмата, маргинализацията и произтичащата от това дискриминация спрямо носителите на психичната болест. В резултат на стигмата и маргинализацията лицата с психични проблеми стават обект на дискриминация – трудно намират или губят работа, брачен партньор, приятели, колеги и живеят в социална изолация. Статията полемизира стигматизиращото отношение на съвременното общество към психичната болест през погледа на близките на лицата с психични разстройства. Представени са резултати от проведено собствено проучване касаещо мнението на анкетирани лица за отражението на общественото отношение върху техния живот.

Анализът на резултатите показва тревожни факти – мнозинството от анкетирани считат, че обществото не е толерантно към тях, чувстват се изолирани и дискриминирани, възпрепятствана е трудовата реализация и възможностите за живот извън семейството. Необходимо е българското общество да се вслуша в мнението на близките на лицата с психични разстройства и да формира едно ново, по-толерантно отношение към носителите на психичната болест и техните семейства.

Ключови думи: стигма, психична болест, близки, общество

Summary: The problems faced by families and relatives of people with mental disorders are numerous. The majority of these problems are grounded on the stigma, marginalization and consequential discrimination towards mentally diseased. As a result of the stigma and marginalization, people with psychiatric problems often lose their jobs, marital partners, friends and live in social isolation. This paper presents the results of a sociological survey of Bulgarian citizens with mentally ill close relatives, regarding their views on the general public's attitude towards mental illness. The data analysis reveals worrying results – the majority of the participants in the survey believe that the society is not tolerant towards their relatives, who feel isolated, discriminated and deprived of the possibility to pursue working career or social life outside their families. It is crucial for the Bulgarian society to form a new, more tolerant attitude towards the people with mental disorders and their families.

Key words: mental disorders, stigma, discrimination, public awareness

Въведение

Терминът води началото си от древна Гърция и се отнася за телесни знаци или “стигмати” – изрязвани или за изгаряни по телата на хора, които е трябвало да бъдат белязани като различни. В буквален превод означава белег, клеймо, етикет, татуировка, петно. Според Розалин Каргър „стигма“, това е клеймо за позор

и срам, а социологът Ървин Хофман счита, че стигмата е дълбоко дискредитиращ атрибут, който оставя от целия човек само позорното петно. Други изследователи определят стигмата като белег, който влиза в противоречие с нормите на групата.

Съществуват редица негативни представи за лицата с психични разстройства, които пре-

допределят стигматизиращото отношение към тях. Вярванията са, че хората с психични заболявания са опасни – склонни са към насилие, рушат, нараняват, убиват; сами причиняват заболяването си, поради липса на воля; не могат да бъдат излекувани; не могат да учат, работят и създават семейства; не могат да общуват пълноценно и трябва да се третират като непълноценни индивиди. Роднините и приятелите също могат да страдат от стигма и дискриминация, поради връзката си с лице с психичен проблем.

Счита се, че последиците на стигмата са дори по-сериозни от преките вреди на самото психично заболяване. В резултат на стигматизиращото отношение семействата крият болестта, не говорят и не споделят проблемите си, изпитват срам, вина, гняв, изолират се от съседи, роднини и приятели, не търсят помощ,

стават обект на дискриминация – трудно намират работа, жилище, брачен партньор, често губят старите приятели, стават по-лесна жертва на насилие и други престъпления.

Целта на настоящето изследване е да се проучи мнението на близките относно стигматизиращото отношение на обществото спрямо тях.

Методи

Проведено е анонимно анкетно проучване на 165 близки на лица с психични разстройства, хоспитализирани в стационарни психиатрични лечебни заведения на територията на София, Враца и Нови Искър. Преобладават лицата от женски пол и тези в зряла възраст. Приблизително еднакъв е броят на лицата със средно и висше образование.

Таблица 1. Разпределение на анкетираните по пол, възраст и образование

пол		възраст				образование		
мъже	жени	18-44 г.	45-59 г.	60-74 г.	Над 75 г.	основно	средно	висше
41	80	40	49	25	7	15	54	52

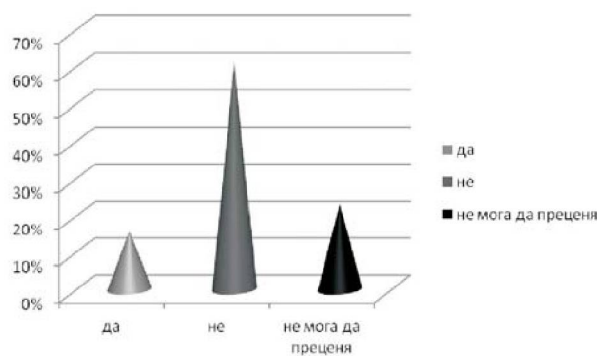
Проучването е проведено през януари 2014 г.

Първичните данни от изследването са събрани и анализирани чрез документални, социологически и статистически методи. За нуждите на проучването е разработена анонимна анкетна карта. Обработката на материала и количественият анализ са осъществени чрез статистически пакет приложни програми – SPSS 12.0. За графичното представяне на резултатите са използвани продукти на Microsoft Office, вкл. Excel Microsoft Office.

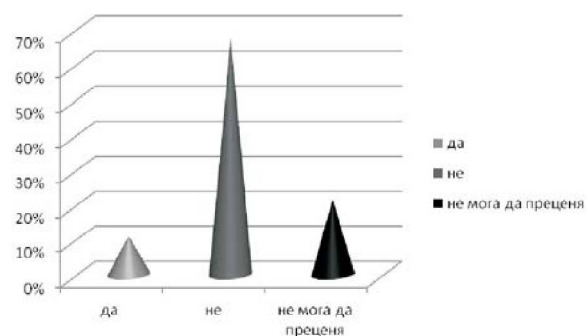
Резултати и анализ на проучването

На въпроса „Толерантно и позитивно ли е обществото към проблемите Ви?“, 61% от анкетираните считат, че обществото не е толерантно към проблемите им, 23% не могат да преценят и едва 16% от запитаните отговарят положително.

С огорчение трябва да отчетем, че 35% от анкетираните близки на лица с психични разстройства се чувстват изолирани и дискриминирани, което още веднъж потвърждава липсата на толерантност и разбиране от страна на обществото.

Фиг. 1. Толерантност на обществото

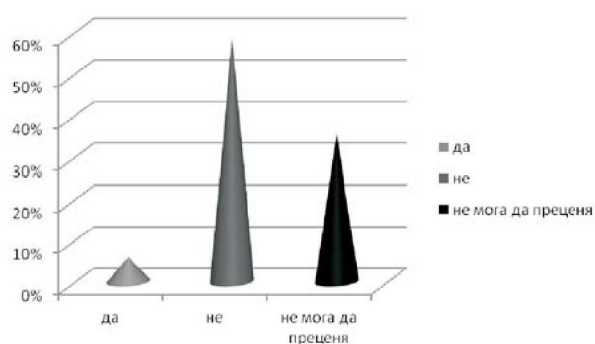
Фиг. 2. Чувство за изолация и дискриминация

Запитани считат ли, че ако работодателят знае за заболяването, би назначил на работа техния близък, едва 6% от анкетиранияте отговарят положително. Макар и формално защитени от законодателството, този факт ясно илюстрира дискриминационното отношение на съвременните работодатели спрямо лицата с психични проблеми.

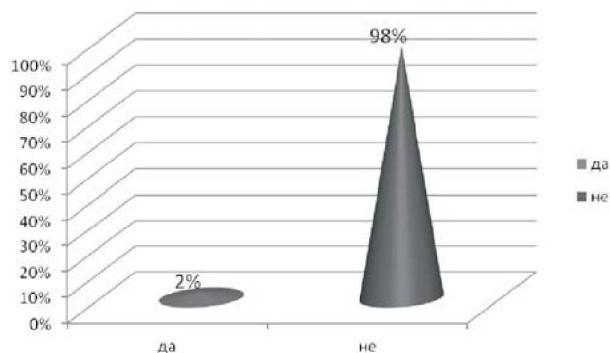
Попитахме също дали някоя от институциите е предлагала работа на техния близък. Отговорите на анкетиранияте категорично под-

чертават отношението и грижата за лицата с психични разстройства – 98% отговарят, че нито една институция не е предлагала работа на техния близък.

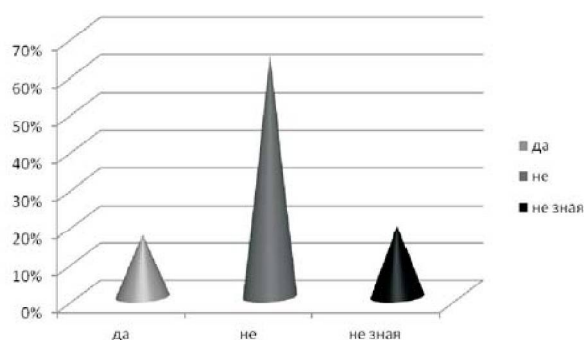
Според отговорите на анкетиранияте близки, само 17% от лицата с психични разстройства посещават дневни центрове или клубове за психично болни – време, в което те биха могли да посветят и на други дейности, извън грижата за болния си роднина.

Фиг. 3. Вероятност за назначаване от страна на работодателите

Фиг. 4. Предложение за работа от институциите

Фиг. 5. Посещаемост на дневни центрове и клубове

Изводи

1. Съвременното ни демократично общество не е толерантно към проблемите на лицата с психични разстройства.
2. Близките на лицата с психични разстройства се чувстват изолирани и дискриминирани.
3. Стигмата възпрепятства трудовата реализация на носителите на психичен проблем.
4. Дневните центрове и клубове за психично болни не са значима част от грижата за лицата с психични разстройства.

Заклучение

Време е българското общество да вземе пред вид мнението на близките на лицата с психични разстройства и да формира едно ново, значително по-толерантно отношение към лицата с психични разстройства и техните семейства. Това ново отношение би било и предпоставка за успех на бъдещите реформи в областта на психиатричните грижи, насочени към изнасяне на психиатричната здравна помощ към подходящи служби в общността.

Използвана литература:

1. Картър, Р. и С. Голант. С любов към психично болните, Българска психиатрична асоциация, С., 2002.
2. Околийски, М. „Потребности и нагласи към психичното здраве и психично здравните услуги в общността в град Благоевград и областта, Социална медицина, 1, 2007, 6-9, 48.
3. Околийски, М. „Оценка на потребностите от психично здравни служби в Благоевград, Бюлетин за психично здраве, Информационен център за психично здраве, Благоевград, 1, 2007, 7-11, 16.
4. Германов, Д. Стигмата на психиатричното заболяване, I-во издание, С., 2006 г.
5. <http://www.anita-fercheva.info>

Адрес за кореспонденция
Д. Ламбрева
Катедра ”Здравни грижи”
МУ – София, ФОЗ
ул. „Бяло море” № 8
1527 София
e-mail: d_lambreva@mail.bg